

Åsa skapade en plats för amatörerna

text och foto: Robert Cumming

Åsa Karlsson grundade den populära webbplatsen Astronomiguident. Nu ska hon själv bli proffsastronom

– på andra sidan jordklotet.

Termometrarna i Uppsala nuddar på 30 grader, men Åsa Karlsson håller ändå inte med mig om att vädret påminner om Australien, där hon nyligen varit.

– Nej, det tycker jag inte! Här bränner man sig inte lika lätt.

Åsa Karlsson stormtrivs i sommarhettan. Hon kom nyligen tillbaka från andra besöket till Australien och snart flyttar hon dit på riktigt.

Hit har jag kommit för att lära känna en av den svenska astronoms doldisar: Åsa är nämligen kvinnan bakom amatörastronomernas hem på nätet, Astronomiguident. Det visar sig att hon dessutom nu är på väg att bli proffsastronom. Vi väljer ett svalt arbetsrum på Ångströmlabbet och Åsa berättar hur allt hänger ihop.

Det började med änglar i snön

I höst gör Åsa klart sin mastersexamen i astrofysik vid Uppsala universitet. Hon har redan skrivit ett examensarbete och det ska bli ett till. Sedan blir det Australien, och förhoppningsvis mer astronomi.

– Jag kommer definitivt att åka ner till Australien. Sen får vi se om jag får nån doktorandtjänst där.

Det ser ut att bli så. Åsa åkte ner till Sydney i våras och tog kontakt med astronomen Joss Bland-Hawthorn vid Sydneys universitet, på rekommendation av ännu en gammal Uppsalastronom, Martin Asplund.

– Martin Asplund rekommenderade Joss, så jag kanske jobbar med honom. Men det finns annat som jag söker, så det blir troligtvis Sydney, men kanske Townsville eller nån annanstans.

Det andra som lockar, det är värmen, människorna, stranden, det australiska livet, menar Åsa.

– När jag var där var det närmare 35 grader, jag älskade det! Jag tycker det är alldeles för kallt och mörkt i Sverige på vintern, men den svenska sommaren är underbar.

Åsa håller med om att hon är en kvinna med mål i livet. Att flytta till Australien är ett av hennes nyare. Att bli astronom går tillbaka till när hon var barn i Knivsta söder om Uppsala.

– Jag minns att jag och en kompis gjorde änglar i snön under bar himmel på vintern. Vi tittade på stjärnorna och bestämde oss för att vi skulle spara tio öre om dan och köpa ett teleskop för pengarna.

– Min pappa var civilingenjör. Han förklarade mycket

fysik för mig: partiklar och vågor, hur de kan vara liksom samma sak. Det där fick jag itutat i mig själv mycket tidigt. Och det blev ju kul ju mer man förstod.

Pappan ville förbereda Åsa för framtiden, och lärde henne programmera redan i lågstadiet. Det är den kunskapen som ligger bakom framgången med Astronomiguident, menar hon.

– Han pushade mig. Han tog sig tid, satte mig framför datorn och lärde mig saker.

Hur blev det med teleskopet då? Det blev inget, och det var Åsas pappa som sa nej.

– Om man ska ha nåt så måste det vara dyrt, sa han. Och där hade han kanske rätt. Han tänkte säkert att det skulle vara kul i två veckor.

Inte heller senare blev det något teleskop, Åsa klarar sig nämligen med kikare. Trots det har Åsa blivit en central om ändå rätt osynlig figur för många av landets amatörastronomer. Drivkraften handlar om annat än att själv observera.

– Jag kanske inte är amatörastronom på riktigt, men jag tycker det är viktigt att driva fram amatörastronomin.

Astronomiguidentens nuvarande utseende. Nästa sida: Åsa Karlsson vid Westerlundteleskopet i Uppsala.

Åsa väljer:

TRE SAKER ATT RIKTA IN ETT TELESKOP MOT:

Kvasarer och svarta hål.

– Jag skulle rikta in mot saker som egentligen är omöjliga! Jag tycker det är fascinerande med sånt även om det inte är så mycket att se om man riktar in teleskopet. Att de finns där och fysiken bakom, det är otroligt häftigt. Jag gillar det här lilla exotiska att man kanske inte riktigt vet hur det är.

Planeter

– Jupiter och Venus är häftiga. Månen är också otroligt fin.

Albireo

– En dubbelstjärna i Svanen som är blå och gul, den gillar jag.

SAKER SOM ENGAGERAR FOLK PÅ ASTRONOMIGUIDEN:

Teleskop

– Det är mycket teleskop! Finesser med teleskop och olika tillbehör som man kan ha till det.

Frågor

– Det finns ju inga dumma frågor, men ibland inser man att den som ställde frågan inte förstått riktigt. Då försöker de andra medlemmarna förklara, förmedla en bild, förklara fysiken.

ASTRONOMTAKTIK PÅ FEST:

Att säga vad man jobbar med

– Det är jättevanligt att om man är på fest börjar folk fråga vad man sysslar med. Sen frågar de om vad universum har för geometri och vad är ett svart hål, sånt kommer alltid. Jag försöker oftast stoppa det där, för det blir svårt att förklara så att de förstår. Man vill inte ta död på en fest genom att hålla en föreläsning för folk!

Att inte se ut som en astrofysiker

– De flesta tror inte att jag är fysiker. De har den här stereotyp-bilden, att man ska se lite grå, tråkig och nördig ut. Då kommer jag och bryter ganska mycket med den bilden! Astrofysikerna är kanske inte balla, men de är vanliga människor, de har ju humor. Och de ser inte ut som alla tror, om man säger så.

Åsa trivs framför datorn: här i Westerlundteleskopets kontrollrum.

Hjälpsamma medlemmar

Astronomiguiden är det mest populära forumet på nätet för svenska amatörastronomer. Den har drygt 1 400 medlemmar och en kärna av engagerade deltagare som tipsar om händelser på himlen, delar framgångar och bekymmer med observationer och utrustning, ställer och svarar på frågor om allt från kosmologi till kollimering.

Webbplatsen har Åsa byggt upp från grunden sedan starten för snart nio år sedan. Det började med att hon läste en tidningsartikel om hur våra allt mer upplysta städer gjort amatörastronomer till en utrotningshotad samhällsgrupp. Amatörastronomin var på väg att dö ut, helt enkelt.

– Jag blev förbannad! Att amatörer flyttar sig utåt och barnen inte kan få se himlen. Det är som att folk inte kan läsa världskartan!

Skulle inte andra barn få ligga i en snödriva och se stjärnhimlen som hon hade gjort?, undrade hon. Frågan gjorde Åsa inte bara arg utan också bestämd.

– Jag tänkte, vad kan jag göra? Jag kan ju programmera, jag kan göra att kunskapen kommer ut till folk.

Resultatet blev Astronomiguiden, som i början bara skulle bli en liten personlig hemsida, men med ett diskussionsforum för alla som ville vara med.

– Den första versionen var ett diskussionsforum med lite information om astronomi som jag skrivit ihop. Folk bara trillade in, det ställdes lite frågor och sådär, och på den tiden det var mycket att jag svarade själv så gott jag kunde.

Sedan började Sveriges amatörastronomer registrera sig. De kunnigaste började svara på frågorna själva, och med tiden blev det mer och mer.

– Jag trodde inte att Astronomiguiden skulle bli något så stort som det blev.

Nu sjuder sajten av liv. Av medlemmarna är det bara några få som Åsa har träffat i verkliga livet, men hon har koll på vilka de är.

– De som besöker sidan regelbundet är de som har ett

väldigt stort intresse för astronomi. Alla möjliga folk dyker in ibland. Barn, vuxna, äldre, folk som vill köpa en present, folk som vill köpa teleskop. Men de som återkommer, det är de som brinner för astronomi.

Till sin hjälp på webbsidan har Åsa ett gäng entusiaster som moderatörer, som håller koll på diskussionsinläggen. Den enda tekniska hjälpen är från Dennis Göransson, amatörastronom och datatekniker från Stockholm. Honom har hon träffat, men de andra har hon som mest pratat med i telefon.

Att Astronomiguiden blivit succé har mycket att göra med Åsas eget slit med att utveckla sajten, tycker hon.

– Det är viktigt att man känner att det händer nånting, att det faktiskt är någon som jobbar med det.

Verksamheten omsätter inte ens ett par tusenlappar per år. Åsa säljer lite reklamplats på sidan, men det är mest donationer från medlemmar som håller sajten igång ekonomiskt.

För att klara framtiden vill Åsa förbättra Astronomiguiden, rätta till några buggar som hängt med ett tag och utveckla nya funktioner som kan locka nya medlemmar och föra mer astronomi ut till folket. För det behövs att man anlitar en programmerare. Åsa har sökt pengar från Svenska Astronomiska Sällskapet men hittills fått oklara besked, något som gett upphov till viss oro på Astronomiguidens forum.

Åsa är förtegen om vilka nyheter hon planerar för sajten. – Då finns det risk att andra ska snappa upp det!

Som en myra

När Åsa gick ut gymnasiet var Astronomiguiden och astronomiintresset bara en fritidsaktivitet. Nu ser det ut som om hon snart blir forskare på riktigt.

– I början visste jag inte ens att jag skulle klara utbildningen. Men det har gått bra, och det är mycket roligare nu när jag inriktat mig på astronomin. Det går upp och ner, som med allt man gör, men det är väldigt intressant, och det är fortfarande det jag vill göra.

Åsa vill bli en del av vetenskapen och som hon säger bidra med sin lilla del till forskningen inom astronomi, vad det nu blir för någon.

– Som en liten myra, som jobbar för att andra ska veta vad som händer därute.

Mörkret på bergtoppen

Just nu sitter hon och jobbar med data från sitt första besök på ett proffsteleskop, Nordiska teleskopet NOT på Kanarieöarna. Tidigare har hon fått använda Uppsala universitets 0,9-meters Westerlundteleskop.

– Jag var där i februari och observerade. Det är väldigt stor skillnad mot att vara amatörastronom. Man sitter i ett kontrollrum framför en dator och man ser inte ens teleskopet.

Det roligaste med besöket var att man fick lära sig hur det funkar, menar Åsa. Och att se den bekmörka himlen, som slog till och med barndomens från snödrivan i Knivsta.

– Det går inte att jämföra! Det var så mörkt på berget att man inte gärna vill gå på toaletten i servicebyggnaden

intill teleskopet. Man går med ficklampa och känner sig ensam i världen, man ser bara den lilla delen som lampan lyser upp, resten är bara tomt.

Använd fantasin och testa

Nästa projekt blir ett arbete om stjärnors atmosfärer. Än en gång vill hon prova på för att upptäcka vad hon gillar mest. – Stjärnor, det är mycket dynamiska saker. Jag är intresserad av hur strålningen tar sig ut ur stjärnan. Det kan vara svårt men det är väldigt fascinerande.

Sedan timmarna med pappan som berättade om partiklar och fotoner har verklighetens minsta beståndsdelar varit ett favoritämne.

– Ljus är fantastiskt. Om vi ska prata partiklar är det nästan roligare med exotiska partiklar, med neutriner till exempel, när det är saker som man inte vet så mycket om.

Vi pratar om mörk materia, som hon skrivit ett arbete om och som nu blir en artikel i det här numret. Håller hon med MOND:s förespråkare som inte tror på den mörka materian?

– MOND är intressant, men jag tror inte att mörk materia inte finns. För mig spelar det mindre roll vad som är sant. Det viktiga är att folk använder sin fantasi och testar och visar vad som gäller. Jag är glad om inte bara alla köper den etablerade lösningen.

Gör skillnad

Åsa tror att Astronomiguiden faktiskt har gjort skillnad för att stötta amatörastronomerna. Även de som brinner för astronomin kan ibland tappa orken.

– För den som blir less på sitt teleskop eller känner sig nära att lägga av, då är det människorna på sajten som gör att de hittar tillbaka igen. ★

Åsa Karlsson skriver om alternativteorin till mörk materia på sidan 30. Astronomiguiden hittar du på adressen www.astronomiguiden.se